

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: СУТНІСНИЙ АСПЕКТ

Анотація - Розглянуто теоретичні питання щодо механізму державного регулювання економіки. Розкрито зміст механізму державного регулювання економіки на основі вивчення механізму державного управління, етимології слова "механізм" з урахуванням сутності державного регулювання економіки.

Ключові слова: державне управління; механізм; державне регулювання економіки; механізм державного регулювання економіки.

O.V. MARUKHLENKO

BorysGrinchenko Kyiv University

MECHANISM OF STATE REGULATION OF ECONOMY: ESSENTIAL ASPECT

Abstract - Tackling improvement of state regulation of processes related to the country's economy is impossible without research theoretical basis of this mechanism, the definition of the relevant categories of state regulation of the economy. In an uncertain economic environment occupies a special place "mechanism of state regulation of the economy." Without determining its nature can not solve the problem of increasing the efficiency of the entire system of state regulation of the economy. This fact is confirmed by the processes aimed at developing economic system necessitates active regulation by the state. That is no perfect state regulation of the economy can not be focused, coordinated and efficient management of social and economic processes in the country, adequate organizational and managerial impact on development in all spheres of public life, stable support for the action of public authorities from different strata of society. The theoretical question of the mechanism of state regulation of the economy. The content of the state regulation of the economy by studying the polity, the etymology of the word "mechanism" given the nature of state regulation of the economy.

Keywords: governance; mechanism; state regulation of economy; mechanism of state regulation of the economy.

Вступ. Розв'язанню питань удосконалення механізму державного регулювання процесів пов'язаних з економікою країни неможливе без дослідження теоретичних засад цього механізму, визначення відповідних категорій державного регулювання економіки. В умовах нестабільного економічного середовища особливе місце посідає «механізм державного регулювання економіки». Без визначення його сутності неможливо вирішити проблему підвищення ефективності усієї системи державного регулювання економіки. Даний факт підтверджується процесами, спрямованими на розвиток економічної системи, що обумовлює необхідність активного регулювання з боку держави. Тобто без досконалих механізмів державного регулювання економіки неможливе цілеспрямоване, скоординоване та раціональне управління соціальними та економічними процесами в країні, належний рівень організаційно-управлінського впливу на розвиток усіх сфер життя держави, стійку підтримку дій органів державної влади з боку різних верств населення.

Практичні та теоретичні аспекти державного регулювання економіки України досліджуються численними науковими установами: національним інститутом стратегічних досліджень, Міжнародним центром перспективних досліджень, Інститутом еволюційної економіки, Інститутом економіки та прогнозування НАН України, вищими навчальними закладами, фахівці яких вивчають і розвивають економічну теорію.

Концептуальні засади механізмів державного регулювання висвітлено у працях таких провідних вітчизняних і зарубіжних учених у галузі державного управління: В. Авер'янова, Л. Албакіна, Г. Астапової, Г. Атаманчука, В. Афанасьєва, В. Бакуменка, І. Булеєва, Ю. Древаля, Л. Гурвіца, С. Маскіна, Р. Майерсона, В. Бакуменка, І. Булеєва, Ю. Древаля та ін.

Аналіз наукових праць показав, що досить повно розкрито сутність поняття «механізм», «механізм управління» та «механізм регулювання». Крім того у багатьох публікаціях розкрито сутнісні ознаки державного

регулювання в окремих галузях і сферах, а саме: залучення інвестицій, підприємницької діяльності, грошовими потоками, соціальної відповідальності бізнесу, сільськогосподарського виробництва тощо. Проте відсутнє визначення сутнісних ознак механізму державного регулювання економікою, що обумовлює проведення дослідження уданому напрямку.

Мета статті – провести аналіз теоретико-методологічних аспектів державного регулювання та визначити сутність державного регулювання економіки.

Виклад основного матеріалу. В економіку поняття «механізму» було запозичене із техніки. Термін «механізм» (із грец. – знаряддя, машина) з'явився в наукових працях присвячених економіці соціалізму, був запроваджений у другій половині 60-х років ХХ ст. та в подальшому отримав широке розповсюдження.

Під господарським механізмом розуміють механізм, який реалізує взаємодію керуючої і керованої підсистем і представляє собою сукупність економічних методів і важелів, організаційної структури управління, форм і методів впливу на діяльність економічної системи, орієнтованих на суспільні потреби [1].

Господарському механізму характерні такі системні властивості: складність ієрархічної структури; специфічні особливості природи економічних процесів і явищ, що виражаються у взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів; цілісність системи; складні інформаційні процеси, обумовлені численними взаємозв'язками між суб'єктом і об'єктом господарського механізму; множинність цілей, які можуть не збігатися із цілями окремих складових; динамічність процесів, які мають стохастичний характер та багатофункціональність [1].

В економічній літературі часто вживається поняття «організаційно-економічний механізм», що застосовується, як правило, для окреслення організаційних елементів економічного механізму. Організаційно-економічний механізм підприємства є результатом дії системи внутрішніх і зовнішніх чинників функціонування та розвитку підприємства, в якому відображається складна система різноманітних економічних відносин. Разом з тим, зі свого якісного боку, він виступає і визначальним фактором успішності цього підприємства, будучи інструментом досягнення поставленої мети [2, 3].

В адміністративно-плановій системі «економічному механізму» відводилися виконавські господарські функції, в результаті чого його класифікували як «сукупність форм соціалістичного розширеного відтворення», «вираз взаємодії людей, організованих у підприємства, відомства тощо», «сукупність взаємопов'язаних важелів і методів планового впливу на виробництво, обмін, розподіл і споживання продуктів». У спеціальній літературі останнього часу економічний механізм розглядається як ринковий, що поєднує саморегулювання діяльності господарюючих суб'єктів з регулюючими функціями держави [4, 5].

Згідно з Тлумачним словником іноземних слів механізм це:

1) внутрішня будова машини, приладу, апарату, що приводить їх у дію (годинниковий механізм, механізм насоса);

2) у переносному значенні – система, устрій, що визначають порядок якого-небудь виду діяльності, процесу (державний механізм, механізм виконання закону).

У державному управлінні поняття «механізм» вживається саме в переносному значенні [8].

Проведемо аналіз існуючих визначень «механізм державного регулювання» (таблиця 1).

Водночас поряд з поняттям «механізм державного регулювання» використовується і поняття «механізм державного управління». Відповідно до «Економічного енциклопедичного словника» [7, с. 480], під державним управлінням розуміють цілеспрямований регулятивний вплив держави на розвиток і функціонування суспільних процесів, а також на діяльність окремих індивідів, колективів, соціальних верств і груп. Таке управління здійснюється через систему державних органів та осіб, які виконують у них різноманітні функції й завдання держави з використанням відповідних ресурсів, методів і способів досягнення поставлених цілей.

«Механізм управління» в інтерпретації А. Кульмана - це природна система, яка виникає в ринковій економіці [12, с. 14].

Н. Брюховецька акцентує увагу на тому, що від переваги акцентів на ті чи інші методи управління механізм управління буде мати свою назву [13, 26].

Отже, в наведених позиціях вчених щодо розуміння поняття механізм управління визначено два основні підходи. У вузькому розумінні механізм управління - це статична система, яка слугує інструментом організації управлінських явищ та процесів. В широкому розумінні механізм управління - це засіб реалізації владних відносин, реальне функціонування усєї статичної єдності елементів.

У паспорті спеціальності 25.00.02 - механізми державного управління вказано на такі види механізмів, як політичний, економічний, організаційний, правовий, мотиваційний. Тобто, механізмів державного управління може бути стільки, скільки є функцій удержави, при цьому кожна функція державного управління потребує існування відповідного механізму її реалізації.

Таблиця 1

Визначення поняття «механізм державного регулювання»

Визначення	Автор визначення
система прийняття рішень та практичного здійснення заходів й процедур управління, спрямованих на забезпечення запланованого рамкового режиму (тобто умов) ефективного функціонування і розвитку економічної системи	Кобута І. [6, с. 138]
сукупність основних напрямів, форм і методів цілеспрямованого впливу державних і наддержавних органів управління на функціонування і розвиток економічної системи (в т.ч. окремих її підсистем) для її стабілізації та пристосування до умов, що змінюються	Мочерний С.В.[7, с. 155]
одна з основних форм участі держави в економіці, яка полягає в її впливі на розподіл ресурсів і доходів, на рівень і темпи економічного розвитку й добробут населення країни	Багудина Е.Г.[8, с. 138]
прямий чи непрямий вплив держави на розподіл ресурсів, доходів від економічної діяльності та формування макроекономічних пропорцій	Румянцева Е.Е.[9, с. 102]
комплекс заходів держави, спрямованих на скеровування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей	Михасюк І.Р.[10, с. 9—10]
застосування державними органами, установами системи заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру, спрямовану на досягнення відповідних соціально-економічних цілей	Кушлін В.И., Чічканов В.П.[11, с. 121]

Таким чином, зупинимося на одному з видів механізму, а саме економічному.

Учені використовували різні підходи задля розкриття сутності, принципів, структури та особливостей державного управління економіки. Так, А.В. Мішина визначає державне регулювання економіки як систему взаємозалежних і взаємообумовлених рухів і лій, а його структурний зміст як сукупність форм, методів та інструментів, що реалізують регулівну функцію держави [14].

Водночас Ю.І. Терещенко визначає сутність механізму державного регулювання економіки як відносини суб'єктів, що утворюють цілісну систему, яка включає органи державної влади, учасників господарської діяльності та зовнішнє середовище у вигляді потреб, інтересів і цілей суб'єктів економічної діяльності [15].

Отже, виходячи з наведених визначень будемо розглядати механізм державного регулювання економіки як головний елемент економічної системи суспільства, який включає сукупність основних напрямів, форм і методів цілеспрямованого впливу державних і наддержавних органів управління на її функціонування і розвиток задля стабілізації та пристосування до умов, що змінюються.

Аналізуючи роль і функції держави в сучасній економіці, механізми державного регулювання економіки, можна виробити комплексний підхід до проведеної державою політики, визначити можливі варіанти забезпечення економіко-соціального зростання країни, стабілізації грошово-кредитної системи та в цілому стабілізації ринку.

Висновки. Для виконання складного й актуального завдання державного регулювання економіки запропоновано визначення сутності поняття «механізм державного регулювання економіки» виходячи з потреб сучасності.

Запропоноване визначення механізму державного управління створює теоретичну основу для ефективного управління різними сферами життєдіяльності держави. Вона дає змогу створити ефективні механізми управління економікою, розвинути методичну базу, реалізувати поставлені цілі.

Література

1. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: [підр.] / Попович П.Я. - 3 -ге вид., перероб. і доп. - К.: «Знання», 2008. - 630 с. - (Вища освіта XXI століття).
2. Горяїнов О.М. Практика вантажних перевезень і логістики: [навч. посіб.] / Горяїнов О.М.- Харків: Видавництво «Кортес-2001», 2008. - 323с.
3. Економіка логістичних систем: монографія / [М. Василевський, І. Білик, О. Дейнега, М. Довба, О. Костюк, Є. Криківський, С. Кубів, С. Леонова, П. Малолепши, О. Мних, С. Нікшич, І. Петецький, О. Попко, І. Рикованова, Н. Савіна, Л. Сопільник, Н. Чернописька, Л. Юрченко, Л. Якимишин, Л. Янковська]; за наук. ред. Є. Криківського та С. Кубіва. - Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2008. - 596 с.
4. Аналізгосподарськоїдіяльності: [навч. посіб.] / [за заг. ред. Сіменко І.В., Косової Т.Д.] - К.: «Центр учбовоїлітератури», 2013. - 384с.
5. Гетьман О. О. Економіка підприємства: [навч. посіб.] - 2-ге видання. / Гетьман О. О., Шаповал В. М. - К.: «Центр учбової літератури», 2010. - 488 с.
6. Кобута І. Зміни у регулюванні аграрного сектора у зв'язку зі вступом України до Світової організації торгівлі та євроінтеграцією / І. Кобута //Науковий вісник Національного аграрного університету. — 2007. — Вип. 110. — Ч.2. — С. 34—35.
7. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. — Л.: Світ, 2005. — Т.2. — 563 с.
8. Багудина Е.Г. Экономический словарь / Багудина Е.Г., Большаков А.К., Буздалов И.Н.; отв. ред. А.И. Архипов. — М.: Проспект, 2004. — 620 с.
9. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия: Более 3000 терминов / Румянцева Е.Е. — М.: Инфра-М, 2005. — 722 с.
10. Михасюк І.Р. Державнерегулюванняекономіки: [підруч.] /Михасюк І.Р., Швайка Л.А. — Львів: Магнолія плюс; видавець СПД ФО "В.М. Піча", 2006. — 220 с.
11. Современная рыночная экономика. Государственное регулирование экономических процессов: Энциклопедический словарь / Российская академия гос. службы при Президенте РФ [общ. ред. Кушлин В.И., Чичканов В.П.]. — М.: Издательство РАГС, 2004. — 121 с.
12. Кульман А. Экономические механизмы [Текст] - М.: Прогресс, Универс, 1993. -С. 13-14.
13. БрюховецькаН. Ю. Економічниймеханізмпідприємств ринковоїекономіці: методологія і практика [Текст] - Донецьк: ІЕП НАН України, 1999. - С. 25-28.
14. Мишина А. В. Механизм государственного регулирования экономики и направления повышения его эффективности в России :автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.01 / А. В. Мишина. - Воронеж, 2009.
15. Трещевский Ю. И. Механизм государственного регулирования российской экономики: методология исследования, особенности формирования и повышение эффективности :автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук : спец. 08.00.01 / Ю. И. Трещевский. - Воронеж, 1999.

References

1. Popovich PY Economic analysis of entities [Piedra.] / PY Popovich - 3 -tyeed., Revised. and add. - K.: "Knowledge", 2008. - 630 p. - (Higher Education XXI century).
2. A. Goryainov Practical transportation and logistics [teach. guidances.] / Goryainov O.M. - Kharkov: Publishing house "Cortez-2001", 2008. - 323s.
3. Economy of logistic systems: monograph / [M. Vasilevsky, I. Bilyk O. Deynega M. Dovbakh O. Kostiuk, E. Krykavsky S. cubes Leonov, P. Malolyepshy, A. Mnich, S. Niksic, I. Petetsky, A. Popko, I. Rykovanova, N. Savin, L. pipers, Chornopyska N., L. Yurchenko L. Yakymyshyn L. Yankovska]; by science. Ed. E. and S. Krykavsky cubes. - Lviv: Publishing House of the National University "Lviv Polytechnic", 2008. - 596 p.
4. Analysis of economic activity [teach. guidances.] / [for the Society. Ed. Simenko IV, Kosovoetc.] - K.: "Center of educational literature", 2013. - 384p.
5. Getman OO Business Economics [teach. guidances.] - 2nd edition. / Getman OO, Shapoval VN - K.: "Center of educational literature", 2010. - 488 p.
6. Kobouta I. Changes in the regulation of the agricultural sector due to the accession of Ukraine to the World Trade Organization and European integration / Kobouta I. // Scientific Herald of National Agricultural University. - 2007. - Vol. 110 - Part 2. - P. 34-35.
7. S. Mocherny Economic encyclopedia slovnnyk: in 2 t. / Mocherny SV Larin YS, O. Ustenko, George S. - L.: Mir, 2005. - Vol.2. - 563 p.
8. Bahudyna EG The Economic dictionary / Bahudyna EG, Bolshakov AK, Buzdalov Y.N.; Otv. Ed. AI Arhyrov. - M.: Prospekt, 2004. - 620 p.
9. EE Romyantsev Novaya Economic Encyclopedia: More terms in 3000 / EE Romyantsev - M.: INFRA-M, 2005. - 722 p.
10. Mykhasyuk IR State regulation of the economy: [textbook.] / Mykhasyuk IR, Shvaika LA - Lviv: Magnoliaplus; SPD FL publisher "V. Pichai", 2006. - 220 p.
11. Modernnochnaya economy. Mrosudarstvennoeregulationmakingsoftwareonbusinessprocesses: Entsiklopedychesky dictionary / s academystate. sluzhbyatPrezidenta of [Society. Ed. Kushlyn VI, Chichkanov VP]. - M.: Publishing RAGS, 2004. - 121 p.
12. A. Kuhlman Economic Mechanisms [Text] - M.: Progress, Unyvers, 1993. -S. 13-14.
13. Bryukhovetska NY The economic mechanism of the enterprise in the market economy: Methodology and Practice [text] - Donetsk: IEF Sciences of Ukraine, 1999. - P. 25-28.
14. Mishin A. Mechanism of state-owned economy and regulation napravlenyya Increase of the effectiveness of goin Russia: Author. Dis. soyskanye on scientific. degree candidate. ekon. Sciences specials. 08.00.01 / AV Mishin. - Voronezh, 2009.
15. Treshevskyy YI Mechanism of regulation of the Russian state-owned ekonomyky: Methodology Studies, Formation and Features Increase of efficiency: Author. Dis. soyskanye on scientific. Degree dock. ekon. Sciences specials. 08.00.01 / YI Treshevskyy. - Voronezh, 1999.